

Ed.

114. Frumvarp til laga

[93. mál]

um breytingu á lögum um kosningar til Alþingis, nr. 52/1959, með síðari breytingum.

Flm.: Magnús H. Magnússon, Árni Gunnarsson.

1. gr.

30. gr. laganna orðist svo:

Á framboðslista í kjördæmi skulu að jafnaði vera tvöfalt fleiri nöfn frambjóðenda en kjósa á þingmenn í hvert skipti, en aldrei fleiri.

Nöfn frambjóðenda skulu sett upp í stafrófsröð, en yfirkjörstjórn hlutar um hvaða nafn í stafrófsröðinni verði efst á hverjum framboðslista.

2. gr.

42. gr. laganna orðist svo:

Yfirkjörstjórn gerir þegar í stað almenningi kunna listana með auglýsingu í útvarpi og Lögbirtingablaði, og auk þess í dagblöðum eða vikublöðum í viðkomandi kjördæmi, á þann hátt, að greindur sé bókstafur hvers lista, fyrir hvaða stjórnmalaflokk hann er í kjöri, að hann sé utan flokka, ef því er að skipta, og svo nöfn frambjóðenda á hverjum lista í stafrófsröð, sbr. 2. mgr. 30. gr.

3. gr.

2. mgr. 53. gr. laganna orðist svo:

Prenta skal listana á eyðublaðið, hvern við annars hlið, í röð eftir bókstöfum þeirra. Niður undan bókstaf hvers lista, sem skal vera stór og greinilegur og standa yfir miðjum listanum, skulu vera nöfn frambjóðenda listans í stafrófsröð, sbr. 2. mgr. 30. gr., ásamt stöðu og heimili, ef nauðsyn þykir til auðkenningar. Listarnir skulu aðgreindir með feitum langstrikum, og skal að minnsta kosti ½ cm breitt bil vera fyrir framan nöfn á hverjum lista.

4. gr.

2. mgr. 84. gr. laganna orðist svo:

Vilji kjósandi ráða frambjóðendum á lista þeim, er hann kýs, setur hann tölustafinn 1 fyrir framan það nafn, er hann vill hafa efst, töluna 2 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa annað í röðinni, töluna 3 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa það þriðja o. s. frv., að svo miklu leyti sem hann vill ráða röð frambjóðenda.

5. gr.

110. gr. laganna orðist svo:

Til að finna, hverjir frambjóðenda hafa náð kosningu á hverjum lista í kjördæmi, skal reikna frambjóðendum atkvæðatölu á eftirfarandi hátt:

Yfirkjörstjórn telur fyrst saman alla kjörseðla hvers lista til að ákveða hvort og þá hve marga þingmenn hver framboðslisti fær.

Síðan raðar yfirkjörstjórn frambjóðendum á lista þannig, að efstur er sá, sem flestir kjósendur hafa merkt við í 1. sæti; annar sá, sem flestir kjósendur hafa merkt við í 1. og 2. sæti (að atkvæðum efsta manns frátöldum); þriðji sá, sem flestir kjósendur hafa merkt við í 1., 2. og 3. sæti (að atkvæðum 1. og 2. manns á lista frátöldum) o. s. frv.

Ef tveir eða fleiri frambjóðendur hafa fengið jafnháa tölu, sker hlutkesti úr á milli þeirra eftir reglum 113. gr.

6. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Frumvarp þetta var lagt fram á síðasta löggjafarþingi en fékk þá ekki afgreiðslu. Meginmarkmið þess er að veita kjósendum sem allra mest valfrelsi við kosningar til Alþingis; veita þeim kost á að ráða alfarið röðun frambjóðenda á viðkomandi framboðslista um leið og kosning fer fram.

Á síðari árum hefur kröfunni um persónuval í kosningum aukist mjög fylgi, og er það vel. Reynt hefur verið að koma til móts við þessa kröfu með prófkjörum í ýmsum myndum og skoðanakönnunum eða forvali. Ýmsir gallar hafa komið í ljós við þessar aðferðir, og má t. d. nefna eftirfarandi:

1. Í mörgum tilvikum hafa of fáir verið í framboði og í of fá sæti til að kjósendur fái umtalsvert valfrelsi.
2. Prófkjörunum fylgir gjarnan verulegt umstang og umtalsverður kostnaður, sem betur væri varið á öðrum sviðum stjórnmalastarfseminnar.
3. Mikil sárindi á milli samherja hafa hlotist af prófkjörunum og undirbúningi þeirra.
4. Ýmsir, sem alls ekki ætla sér að styðja viðkomandi flokk í kosningum, og eru jafnvel flokksbundnir í öðrum flokkum, hafa í vaxandi mæli reynt að áhrif á röðun frambjóðenda annarra flokka.

Samþykkt þessa frumvarps veitir kjósendum margfalt meira valfrelsi en prófkjörin, hversu opin sem þau eru, um leið og flestir þeir annmarkar, sem að framan er getið, eru sniðnir af.

Flutningsmenn halda því ekki fram, að sú leið, sem frumvarpið gerir ráð fyrir, leysi allan vanda, en ókostir þess eru smávægilegir í samanburði við þá galla, sem prófkjörunum eru samfara, og þá annmarka, sem fylgja því að hafa engin prófkjör.

Í Danmörku hafa stjórnmalaflokkarnir um nokkurt skeið ráðið því, hvort þeir bjóða fram raðaða eða óraðaða lista. Allir stærri flokkarnir hafa valið þá leið að hafa óraðaða lista, og engum þeirra dettur í hug að breyta til fyrra horfs. Reynslan þar sýnir að um það bil helmingur kjósenda nýtir sér réttinn til að raða frambjóðendum á lista.

Árið 1977 flutti Jón Skaftason frumvarp, sem gekk í svipaða átt og hér er lagt til. Það frv. fékk mikla umræðu á Alþingi veturinn 1977—'78, en hlaut ekki afgreiðslu.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Fyrri mgr. er óbreytt frá gildandi lögum, en sú seinni er ný. Þar er gert ráð fyrir því, að flokkarnir skili framboðslistum sínum í stafrófsröð til viðkomandi yfirkjörstjórnar, en hún hluti til um hvaða nafn í stafrófsröðinni verði efst á hverjum lista.

Um 2. gr.

Í stað orðanna „í réttri röð“ í gildandi lögum komi: í stafrófsröð, sbr. 2. mgr. 30. gr.

Um 3. gr.

Sama og um 2. gr.

Um 4. gr.

Í gildandi lögum hefur kjósandi heimild til að „breyta nafnaröð“ á viðkomandi lista og til útstrikana. Í reynd er þetta þó marklaus heimild vegna þess hve vægi breytinganna er lítið.

Í þessu frumvarpi er gert ráð fyrir því, að kjósendur viðkomandi framboðslista, og þeir einir, ráði alfarið röðun listans.

Kjósendur hafa algerlega óbundnar hendur um það, hvort og að hve miklu leyti þeir vilja ráða röðun listans. Þeir þurfa ekki að gera það, þeir mega velja efsta mann, efstu tvo, efstu þrjá o. s. frv., og þeir mega ráða öllum nöfnum á listanum.

Um 5. gr.

Greinin segir til um það, hvernig viðkomandi yfirkjörstjórn finnur út þingmannatölu hvers lista og hvernig hún raðar frambjóðendum á listana að kosningum loknum.

Reglurnar eru bæði einfaldar og skýrar.